

۱۰۶. شیردهی با شیر تولید شده از غیر متعارف

چهارشنبه، ۲۵ آبان ۱۴۰۱

تا الان سه شرط را برای نشر حرمت با رضاع ذکر کرده‌ایم و آنها را اثبات کردیم. شیر باید ناشی از بارداری باشد و بارداری هم باید بر اساس زوجیت باشد و شیر هم باید ناشی از ولادت و وضع حمل باشد. مرحوم صاحب جواهر دو شرط دیگر را به عنوان احتمال ذکر کردند یکی اینکه ولادت باید در زمانی باشد که جنین قابلیت زنده ماندن داشته باشد و دیگری اینکه باید ولادت بعد از ولوج روح باشد و گفتند این دو شرط دلیلی ندارد و مقتضای اطلاقات هم نفی آنهاست.

مرحوم آقای خویی گفته‌اند ممکن است تصور شود لازم است شیردهی در زمان حیات ولد باشد یعنی اگر ولادت اتفاق بیافتد ولی بچه زنده نماند و زنی که صاحب شیر است ولدی را که شیر به خاطر حمل او به وجود آمده است از دست بدهد نشر حرمت نمی‌شود. ایشان گفته‌اند بقای ولد در نشر حرمت شرط نیست. اساس این بحث از مساله مشتق نشأت گرفته است. بنابر اینکه مشتق در خصوص متلبس بالفعل به مبدأ حقیقت است و اطلاق آن بر آنچه تلبسش به مبدأ زائل شده است مجازی است، «مَا أَرْضَعَتْ امْرَأَتُكَ مِنْ لَبَنِكَ وَ لَبَنِ وَلَدِكَ» شامل آن نیست چون بر این شیر صدق نمی‌کند که لبن ولد است. بر همین اساس ممکن است تصور شود حیات شوهر هم لازم است چون با مرگ شوهر صدق نمی‌کند که این «لَبَنِ فَحْلِهَا» است یا تصور شود که بقای زوجیت هم شرط است چون صدق نمی‌کند «مَا أَرْضَعَتْ امْرَأَتُكَ».

مرحوم آقای خویی فرموده‌اند هر چند مقتضای قاعده اشتراط این امور است اما حق این است که هیچ کدام از این امور شرط نیست چون متفاهم عرفی از این ادله این نیست که بقای زوجیت یا حیات شوهر یا حیات ولد شرط است بلکه بر اساس مناسبات حکم و موضوع از روایات استفاده می‌شود که شیر ناشی از ولادت علوق و حملی باشد که ناشی از ازدواج باشد پس مهم این است که در زمان علوق و حمل این شرایط باشند.

نتیجه این حرف این است که اگر زن و مردی بدون نکاح ارتباط بگیرند و زن حامله شود و در همان دوره بارداری با یکدیگر ازدواج کنند آن شیر نشر حرمت نمی‌کند چون علوق باید در زمانی باشد که «امْرَأَتُكَ» صدق کند و این شرط مفقود است.

با توجه به شروطی که تا الان گفتیم زوجیت شرط است چون باید «مَا أَرْضَعَتْ امْرَأَتُكَ» صدق کند بر این اساس ممکن است گفته شود شیر ناشی از بارداری ناشی از وطی به شبهه موجب نشر حرمت نیست چون «امْرَأَتُكَ» صدق نمی‌کند. مرحوم آقای خویی بر خلاف منسوب به مشهور بین فقهاء گفته‌اند شیر ناشی از ولد شبهه نشر حرمت نمی‌کند و البته به مرحوم محقق تردید در نشر حرمت را نسبت داده‌اند اما عبارت مرحوم محقق در شرایع بعد از ذکر تردید گفته‌اند اشبه این است که وطی شبهه به نکاح صحیح ملحق است (شرائع الاسلام، جلد ۲، صفحه ۲۲۶) و این نسبت در کلام شیخ هم به مرحوم محقق بیان شده است و شاید مراد از اشبه بودن این نیست که ایشان چنین فتوایی دارد بلکه منظور این باشد که مقتضای قواعد این است.

هم چنین ایشان به ابن ادریس نسبت داده است که ابتداء به عدم نشر حرمت جازم شده است و بعد به نشر حرمت جازم شده است و بعد مردد شده است. (السرائر الحاوی، جلد ۲، صفحه ۵۵۴)

مرحوم شیخ انصاری و بحر العلوم صاحب بلغة الفقیه معتقدند شیر ناشی از ولد شبهه موجب نشر حرمت است. مرحوم شیخ (رسالة فی الرضاع، صفحه ۳۵۹ و کتاب النکاح صفحه ۲۹۳) برای اثبات آن به اطلاقات تمسک کرده‌اند و گفته‌اند آنچه در روایت آمده است که «مَا أَرْضَعَتْ امْرَأَتُكَ» قید غالبی است. مرحوم آقای خویی اشکال کرده‌اند که اطلاقات در جایی می‌تواند مورد استدلال قرار گیرند که مقید وجود نداشته باشد و با وجود مقید جایی برای تمسک به اطلاقات نیست و حمل قید در روایت بر غالبی بودن باعث می‌شود بسیاری از شروط دیگر را هم دلیلی نداشته باشند چون دلیل بسیاری از شروط همین روایت است از جمله عدم نشر حرمت با شیر ناشی از زنا و اشتراط حیات زن شیرده و ... (البته این اشکال در کلام خود مرحوم شیخ هم مذکور است)

مرحوم بحر العلوم در بلغة الفقیه این طور استدلال کرده‌اند که ولد شبهه هم ولد است و همه احکام نسب شرعی برای آن ثابت است بر این اساس می‌توان گفت احکام رضاع هم بر ولد شبهه ثابت است.

اما به نظر می‌رسد این استدلال ناتمام باشد. درست است که ولد شبهه هم ولد است بلکه همان طور که قبلا اثبات کرده‌ایم ولد زنا هم ولد است و در موارد زنا نسبت ثابت است و صرفا توارث ثابت نیست اما بین اینکه ولد باشد یا حتی ولد مشروع باشد و بین اینکه شیر ناشی از ولادت آن ولد هم نشر حرمت کند تلازمی وجود ندارد چون ملاک فقط این نیست که «وَلَبَنِ وَلَدِكَ» صدق کند بلکه باید «مَا أَرْضَعَتْ امْرَأَتُكَ» نیز صدق کند.

به نظر ما هم نظر مرحوم آقای خویی مطابق با قواعد است مگر اینکه اجماع تعبیدی در مساله باشد که تحقق چنین اجماعی در مساله هم بعید است و با این حال حکم مساله روشن نیست و تردد در مساله جا دارد و باید احتیاط کرد.